

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 13.04.2012 р. № 4651-17 із змін., внес. згідно із Законом України: за станом на 05.07.2012 р. № 5076-VI. - Електрон. дан. (9 файлів). - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - Назва з екрану.

2. Кримінально-процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 28.12.1960 р. Кодекс втратив чинність на підставі Кодексу N 4651-VI (4651-17) від 13.04.2012, ВВР, 2013, N 9-10, N 11-12, N 13, ст. 88 - Електрон. дан. (3 файлів). - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - Назва з екрану.

3. Гуценко К.Ф. Частное обвинение в советском уголовном процессе // Советское государство и право. 1957. № 10. С. 47.

4. Деревянкін С.Л. Публічність та диспозитивність у кримінальному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. Наук. - Х., 2005. С. 9.

5. Дорошков В.В. Руководство для мировых судей. Дела частного обвинения. М., 2001. С. 29.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2 / К82 Є.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова - Х.: Право, 2012.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. - Х.: Одиссей, 2013.

8. Кримінально-процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. - Вид. 4-те, допов. та перероб. / За заг. Ред. Ю.П. Аленіна. - Х.: Одиссей, 2011.

9. Лукашевич В.З., Каткало С.И. Судопроизводство по делам частного обвинения. Л., 1972. С. 29.

10. Новий КПК та його відповідність основним засадам (принципам) кримінального судочинства. - Електрон. дан. (1 файл). - Режим доступу: <http://advocat-cons.info/index.php?newsid=15802#.UaRbn1IRHfA> - Назва з екрану.

Андрусенко С.В.

Доцент кафедри кримінального процесу факультету з підготовки слідчих ОДУВС кандидат юридичних наук
Надійшла до редакції: 02. 12 . 2012

УДК 341.11

ДЕЯКІ ПІДСТАВИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ (ЗА КПК УКРАЇНИ ВІД 13.04.2012 Р.)

Аркуша Л. І.

Сучасний стан наукової розробки особливостей визначення підстав проведення негласних слідчих (розшукових) дій (за КПК України від 13.04.2012 р.) свідчить про необхідність здійснення подальших досліджень з урахуванням аналізу матеріалів практики в результаті застосування нового кримінально-процесуального законодавства.

Метою статті є визначення деяких підстав проведення негласних слідчих (розшукових) дій (за КПК України від 13.04.2012 р.).

Згідно з частиною 1 статті 246 КПК України негласні слідчі (розшукові) дії не відокремлюються від інших слідчих (розшукових) дій, а є їх різновидом і регулюються в загальному порядку, передбаченому КПК України, законними та підзаконними актами, але специфіка їх проведення потребує спеціального врегулювання шляхом розробки й прийняття (або використання вже існуючих) відповідних внутрішніх відомчих і міжвідомчих нормативних актів.

Факт проведення негласних слідчих (розшукових) дій не підлягає розголошенню, за винятком умов, передбачених ст. 253 КПК України. При цьому слід підкреслити, що методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій не підлягають розголошенню ні за яких умов.

Глава 21 КПК містить вичерпний перелік негласних (слідчих) (розшукових) дій, до яких відносяться: аудіо- та відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України); накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК України); огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262 КПК України); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України); установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України); аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК

України); контроль за вчиненням злочину (ст. 71 КПК України); виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 72 КПК України); негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 74 КПК України).

Серед зазначених негласних слідчих (розшукових) дій до тих, що пов'язані з втручанням у приватне спілкування, згідно з параграфом 2 глави 21 КПК України віднесені: аудіо- та відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України); накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК України); огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262 КПК України); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України).

Порядок і тактика проведення негласних слідчих (розшукових) дій повинні бути визначені й урегульовані відомчими та міжвідомчими нормативно-правовими актами, такими як: постанови Кабінету Міністрів України, накази Генеральної прокуратури України, накази Міністерства внутрішніх справ України, накази Служби безпеки України, накази органу, що здійснює контроль за дотриманням податкового законодавства, накази органу державного бюро розслідувань, накази Державної пенітенціарної служби України, накази Державної прикордонної служби України, накази Державної митної служби України.

У частині 2 статті 246 КПК України визначається, що негласні слідчі (розшукові) дії проводяться для встановлення відомостей про злочин і осіб, які їх вчинили, якщо їх неможливо отримати в інший спосіб. Фактично всі негласні слідчі (розшукові) дії, крім установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (стаття 268 КПК України), проводяться виключно в кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

Частина 2 статті 246 КПК України містить вичерпний

перелік підстав для проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Але в статті 6 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” визначено перелік підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності, які фактично аналогічні до підстав для застосування негласних слідчих (розшукових) дій. Зазначене дає можливість вважати, що негласні слідчі (розшукові) дії є комплексом дій, які використовують можливості оперативно-розшукової діяльності (оперативно-розшукові дії, заходи й методи), але на підставах, чітко визначених ст. 246 КПК України. Також слід зазначити, що положення глави 21 КПК України є підґрунтям для проведення оперативно-розшукових заходів, передбачених ст. 8 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”, таких як [1,2]:

1) контролювана поставка та контрольована й оперативна закупка товарів, предметів і речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних і юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення й документування фактів протиправних діянь (згідно з положеннями ст. 271 Кримінального процесуального кодексу України в порядку, визначеному нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, податкової міліції Державної податкової служби України, Служби безпеки України, Державної митної служби України, погодженими з Генеральною прокуратурою України й зареєстрованими в Міністерстві юстиції України);

2) негласне виявлення й фіксування слідів тяжкого або особливо тяжкого злочину, документів та інших предметів, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, чи одержання розвідувальної інформації, у тому числі шляхом проникнення й обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (згідно з положеннями ст. 267 КПК України);

3) спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (згідно з положеннями ст. 272 КПК України);

4) аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж (згідно з положеннями статей 260, 263-265 КПК України);

5) арешт кореспонденції, її огляд і виїмка (згідно з положеннями статей 261, 262 КПК України);

6) спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця (згідно з положеннями статей 269, 270 КПК України);

7) установа місцезнаходження радіоелектронного засобу (згідно з положеннями ст. 268 КПК України);

8) використання конфіденційного співробітництва (згідно з положеннями ст. 275 КПК України);

9) створення й використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів (згідно з положеннями ст. 273 КПК України).

Питання про наявність достатніх підстав для проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кожному конкретному випадку вирішується чітко визначеним колом осіб, а саме: слідчим, прокурором, слідчим суддею, які приймають рішення про наявність чи відсутність фактів або обставин, що потребують проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Так, на підставі постанови слідчого здійснюються такі негласні слідчі (розшукові) дії, як:

виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272) - з узгодженням рішення з керівником

органу досудового розслідування;

у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних з урятуванням життя людей і запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину (згідно з ч. 1 ст. 250 КПК України): установа місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України) - з невідкладним зверненням з клопотанням до слідчого судді про надання дозволу після початку проведення.

На підставі постанови прокурора здійснюються такі негласні слідчі (розшукові) дії, як: контроль за вчиненням злочину (ст. 271) і виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272).

Так, за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, узгодженого з прокурором, слідчий суддя постановляє ухвалу про дозвіл таких негласних слідчих (розшукових) дій, як: аудіо- та відеоконтроль особи (ст. 260); накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261); огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267); установа місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269); аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270); негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274).

Також слід зазначити, що слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій і отримані результати. При цьому прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Частина 4 статті 246 КПК України визначає, що виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину. На нашу думку, зазначеним впроваджується певна монополізація щодо прийняття рішень з боку органів прокуратури, що в умовах сьогодення має певні ризики.

Частина 5 статті 246 КПК України наголошує на визначенні в рішенні про проведення негласної слідчої (розшукової) дії строків її проведення. Обчислення й встановлення строків проведення негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється на підставі положень гл. 7 КПК України та статей 246 і 249 КПК України, але загальний строк проведення в одному кримінальному провадженні негласної слідчої (розшукової) дії не може перевищувати максимальні строки досудового розслідування, передбачені ст. 219 КПК України. У рішенні про проведення негласної слідчої (розшукової) дії, спрямованої на встановлення місця знаходження особи, яка переходується від органів досудового розслідування, слідчого судді чи суду та яку оголошено в розшук, не визначається строк її проведення.

Слід зазначити, що кожна з негласних слідчих (розшукових) дій характеризується своїми особливостями й специфікою, що не може не впливати на строки їх проведення.

На нашу думку, з урахуванням аналізу практичної діяльності оперативних підрозділів, а також відомчих нормативних актів, слід було б визначити строки проведення кожної окремої негласної слідчої (розшукової) дії.

Також у частині 5 ст. 246 КПК України визначено посадові особи, умови та строки продовження проведення негласної слідчої (розшукової) дії залежно від особи, яка приймала рішення щодо її проведення, а саме:

- прокурором, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням, - до вісімнадцяти місяців;

- керівником органу досудового розслідування, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його або слідчого рішенням, - до шести місяців;

- начальником головного, самостійного управління Міністерства внутрішніх справ України, Центрального управління Служби безпеки України, головного управління, управління Міністерства внутрішніх справ України, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, регіонального органу Служби безпеки України в межах компетенції, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, - до дванадцяти місяців;

- Міністром внутрішніх справ України, Головою Служби безпеки України, головою органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, головою державного бюро розслідувань, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, - до вісімнадцяти місяців;

- слідчим суддею, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням у порядку, передбаченому ст. 249 КПК України [3].

На нашу думку, додаткового врегулювання потребує визначення процесуального документу, на підставі якого можливо вирішення питання про продовження строків проведення негласної слідчої (розшукової) дії (постанови, рішення, клопотання або ін.). Також, на нашу думку, шляхом прийняття відомчого нормативного акту необхідно визначити рівень прокурора, який як Міністр внутрішніх справ України, Голова Служби безпеки України, голова органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, голова державного бюро розслідувань, може продовжити строк проведення негласної слідчої (розшукової) дії, за певних умов, - до дванадцяти місяців.

Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину.

Але частина 6 ст. 246 КПК також визначає перелік оперативних підрозділів, які за дорученням слідчого мають право проводити негласні слідчі (розшукові) дії, а саме уповноважені оперативні підрозділи: органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України [3].

Слід зазначити, що доручення слідчого, прокурора

можуть бути в письмовій формі, про що зазначено в ч. 1 ст. 41 КПК України, а співробітник оперативного підрозділу може користуватися повноваженнями слідчого (ч. 2 ст. 41 КПК України). Особливо необхідно підкреслити, що співробітники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії (тобто й негласні слідчі (розшукові) дії) у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора (ч. 2 ст. 41 КПК України). Доручення слідчого, прокурора щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативними підрозділами (ч. 3 ст. 41 КПК України).

На нашу думку, зазначена категоричність не виправдана, при тому, що неможливість здійснювати оперативними підрозділами певні, особливо негласні, слідчі (розшукові) дії за власною ініціативою буде негативно впливати на оперативність реагування в певних ситуаціях, результативність і ефективність розкриття злочинів.

У частині 6 статті 246 КПК України також визначається, що за рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися "інші особи". До "інших осіб" можливо віднести осіб, які можуть володіти певними спеціальними або професійними знаннями (навичками), а також конфіденційною інформацією, без застосування яких неможливо якісне проведення негласних слідчих (розшукових) дій, за винятком: адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, які можуть володіти конфіденційною інформацією, отриманою в результаті здійснення своєї професійної діяльності (ч. 2 ст. 275 КПК України).

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України [Електронний ресурс]: закон України від 05.07.2012 р. №№ 5076-VI та 5083-VI. - Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - Назва з екрану.

2. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс]: закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 12.06.2011 р. № 3412-17. - Електрон. дан. (1 файл). - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - Назва з екрану.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 13.04.1912 р. № 4651-VI. - Електрон. дан. (6 файлів). - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - Назва з екрану.

Аркуша Л.І.

*Професор кафедри криміналістики
Національного університету
"Одеська юридична академія"
доктор юридичних наук, доцент
Надійшла до редакції: 07.12.2012*